

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY VA O'RTA MAXSUS TA'LIM
VAZIRLIGI

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI SOG'LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI
QORAQALPOG'ISTON TIBBIYOT INSTITUTI

Ro'yxatga olindi

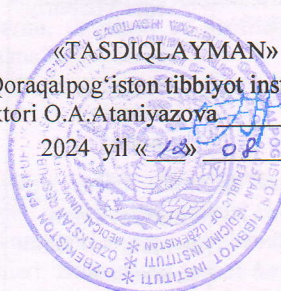
№ BD. 24/14-6/1.44

2024 yil « 12 » 08

«TASDIQLAYMAN»

Qoraqalpog'iston tibbiyot instituti
rektori O.A. Ataniyazova

2024 yil « 12 » 08

OLINMAYDIGAN TISHLAR BILAN PROTEZLASH
MODUL DASTURI

Bilim sohasi:	900000	- Sog'liqni saqlash va ijtimoiy ta'minot
Ta'lim sohasi:	910000	- Sog'liqni saqlash
Ta'lim yonalishi:	60910100	- Stomatologiya

Nukus – 2024

Fan/modul kodi	O'quv yili 2024-2025	Semestr 5-6	Kreditlar 5-semestr 3.0 6-semestr 3.0
Fan/modul turi Majburiy	Ta'lim tili qorag'apqoq, o'zbek, rus		Xaftadagi dars soatlari 5-semestr 2 6-semestr 30
Fanning nomi	Auditoriya mashg'ulotlari (soat)	Mustaqil ta'lim (soat)	Jami yuklama (soat)
1. Olimyadigan tishlar bilan protezlash	5-semestr 46 6-semestr 44	5-semestr 44 6-semestr 46	180
2. 1. Fan dasturining dolzarbligi va oliy ta'limdagi o'rni	<p>Olimyadigan tishlar bilan protezlash moduli o'quv rejaning klinik moduli hisoblanib 3 kursning V-VI semestrlarida o'qitiladi. Modulning ortopedik stomatologiya amaliyotida tishlarning va tish qatorlarining tiklash uchun tayyorlanadigan tish protezlarni klinik laborator bosqichlari, tishlarning toj qismini emiritilganda va tishlar yo'qotilganda qo'llaniladigan klinik-funksional tekshirish usullarini, bo'lg'usi umumiy amaliyot stomatologiya klinik fikrlash, kasallik va uning belgilarini asoslash uchun zamin yaratib beradi.</p> <p>Modulni o'qitish uchun biofizika, tibbiy kimyo, anatomiya, gistologiya modullari nazariy zamin bo'lib xizmat qiladi. Olimyadigan tishlar bilan protezlash moduli keyinchalik klinik endodontiya, olinadigan tishlar bilan protezlash, ortodontiya, dental implantologiya, to'liq olinadigan tishlar bilan protezlash modullari uchun nazariy zamin bo'lib xizmat qiladi.</p> <p>Fan dasturining maqsadi va vazifalari</p> <p>2.1. Fanning maqsadi - talabalarni klinik fikrlash qobiliyatini o'stirishga qaratilgan uslublarni zamonaviy pedagogik texnologiyalar orqali, ya'ni tish qatig to'qima va tish qatorlari nuqsonlarining kelib chiqish sabablari, rivojlanish mexanizmlari, klinikalari, tashxis va qiyosiy tashxislari va davolash usullari hamda ularni oldini olish chora- tadbirlarini o'rgata borish va shakllantirishdan iborat.</p> <p>2.2. Fanning vazifalari:</p> <ul style="list-style-type: none"> - modullarning bo'limlariga tegishli bilimlar bilan talabalarni bosqichma-bosqich tanishtira borish, o'rgata borish va ko'nikmalarni hosil qilish. 		

- yangi pedagogik texnologiyalarni dars jarayoniga tatbiq etib, talabani klinik fikrlash qobiliyatini o'stirish va bilimni saqlash darajasini oshirish;

- talabani klinik fikrlash qobiliyatini o'stirishga qaratilgan standartga mos amaliy ko'nikmalarni assistent-talaba, talaba-fantom uslubida avtomatizm darajasiga etkazish;

- modulga taalluqli tish qatig to'qima va tish qatorlari nuqsonlarining tashxisi va qiyosiy tashxisi bosqichlarini, davolash va profilaktika usullarining zaruriy jihatlari to'g'risida ma'lumot berish.

2.3. Fan bo'yicha talabalarning bilim, ko'nikma va malakalariga qo'yiladigan talablar:

V semestr Talaba:

- qisirmalarning va sun'iy qoplamalarning turlari, ularni qo'llashga ko'rsatmalar va qarshi ko'rsatmalar; ezib tayyorlangan, quyma, chinni, dioksid-sirkon, plastmassa va kombinirlangan qoplamalarni tayyorlashning klinik-laborator bosqichlari; zinnapoyalar turlari haqida *tasavvurga ega bo'lishi*;

- tishlarni yuzalarini charxlashda ishlatiladigan borlar turlarini, qolip oluvchi qoshiqlarni; estetik qoplamalar uchun rang tanlash ko'ndalarini *bilishi va ularidan foydalana olishi*;

- retraksiyon ipni milk egaiga kiritish; alginat xomashyodan qolip olish, silikon xomashyolardan bir va ikki qavatli qolip olish; turi xil zinnapoyalar charxlash; qisirmalar va sun'iy qoplamalarni sementga fiksatizyalash *malakalariga (shu jumladan klinik amaliy ko'nikmalariga) ega bo'lishi kerak.*

VI Semestr Talaba:

- o'zakli konstruksiyalarni turlari va ularni qo'llashga ko'rsatmalar va qarshi ko'rsatmalar; bir va ko'p ijdizli, parallel va noparallel ijdizli tishlar uchun uzukli konstruksiyalarni tayyorlashning klinik-laborator bosqichlari; tish qatorlari nuqsonlarini tasnifi; ko'prikimonprotezlarining turlari va ularni qo'llashga ko'rsatmalar va qarshi ko'rsatmalar; tayanch tishlari va ko'prikimon protez konstruksiyasini tanlash mezonlari; kavsharlangan, quyma, chinni, dioksid-sirkon, plastmassa va kombinirlangan ko'prikimon protezlarni tayyorlashning klinik-laborator bosqichlari; dental implantlar va implantlarni turlari va ularni qo'llashga ko'rsatmalar va qarshi ko'rsatmalar haqida *tasavvurga ega bo'lishi*;

- Kurlyandskiy odontoparodontogrammasini to'ldirish; silikonli kalit; dental implantlardan qolip olish uchun qoshiqlar turini; standart o'zaklarning turlarini, fiksatizyalash uchun sementlar turini *bilishi va ularidan foydalana olishi*;

- modelda o'zakli tishlarni mumdan yasash; uch nuqtaviy kontakt bor tishqatorlarning nuqsonlarda markaziy okkluziyani va tishlov balandligini aniqlash *malakalariga (shu jumladan klinik*

amaliy ko'nikmalari) ega bo'lishi kerak.

3 Asosiy qism

3.1. Fandagi ma'ruza mashg'ulotlari mavzulari va mazmuni, tashkil etish bo'yicha umumiy tavsiya va ko'rsatmalar:

5-senestr

1-mavzu. Qisirmalar tasnifi. Vinirlar.

2-mavzu. Qisirmalar va vinirlar uchun charxlash mezonlari, klinik-laborator bosqichlarini o'ziga xos tomonlari.

3-mavzu. Tish toj qismidagi nuqsonni sun'iy qoplamalar bilan davolash.

4-mavzu. Sun'iy qoplama turlari. Sun'iy qoplamalar tayyorlash klinik-laboratoriya bosqichlari.

5-mavzu. Sun'iy qoplamalarga bo'lgan klinik talablar. Turli qoplamalar uchun tishlarni katiq to'qimasini charxlash qoidalari.

6-mavzu. Charxlash uchun ishlatiladigan asboblari, ularga bo'lgan talablar.

7-mavzu. Tish qatori shaklining tiklanganligini tekshirish, okklyuziyani hamma turlarida antogonist tishlar bilan jipslashishini aniqlash.

8-mavzu. Qoplamalarni tayyorlash klinik-laborator bosqichlarida yo'l qo'yilishi mumkin bo'lgan xato va kamchiliklar xamda ulardan kelib chiqadigan asoralar.

6-senestr

1-mavzu. Tishning butun toj qismi yo'qotilganining klinikasi va bunda ortopedik davolashga ko'rsatmalar. O'zakli tish protezlarning tasnifi. Ildizlarning milk yon sohasini va kanalini tayyorlash, ildizlarga bo'lgan talablar.

2-mavzu. Bir ildizli xamda parallel va noparallel kanalli ko'p ildizli tishlarning toj qismining to'liq emirilishida ishlatiladigan tish protezlari. Kopeykin va Bekmetov buyicha o'zakli tish, «qisirmaning ichida o'zakli qisirma», «asosiy yo'naltiruvchi kanal bilan o'zakli qisirma» va boshqalar.

3-mavzu. Tish qatorlarining qisman nuqsonini tasniflari va uning klinik holati. Tish qatorini mustaqil ishlaydigan tishlar guruhiga bo'linishi. Parodontning funksional yuklanilishi.

4-mavzu. Tish qatorlarining deformatsiyasi. Estetik normalarni, gapirish va chaynov funksiyalarni buzilishi.

5-mavzu. Og'iz bo'shlig'i tishlarining qisman nuqsonini protezlashga mahsus tayyorlash (terapevtik, xirurgik, ortopedik, ortodontik).

6-mavzu. Ko'priksimon protezlarni tayyorlash uchun tayanch

tishlarni tanlash. Markaziy okklyuziyani aniqlash. Ko'priksimon protezlarni tayyorlanish xususiyatlari.

7-mavzu. Kavsharlangan, quyma, keramik, shishakeramik va kompozit bilan koplangan kombinirlangan ko'priksimon protezlar. Press-keramik va dioksid-sirkon ko'priksimon protezlarga ko'rsatmalar.

3.2. Fandagi amaliy mashg'ulotlari mavzulari, tashkil etish bo'yicha umumiy ko'rsatma va tavsiyalar:

3.2.1. Amaliy mashg'ulotlarning mavzulari to'yxuti:

5-senestr

1-mavzu. Qisirmalar turlari. Vinirlar. Chaynash bosimi kuchlarining ta'sirini hisobga olgan holda qisirma uchun bo'shliqlarni shakllantirish asoslari. Tayyorlash usullari va ketma-ketligi.

2-mavzu. Metall qisirmalarni ishlab chiqarishning klinik va laborator bosqichlari. Qisirmalar tayorlash bevosita va bilvosita usullari. Ikkala usulning qiyosiy xususiyatlari.

3-mavzu. Chinni, nur o'tkazmaydigan kompozit xom ashyolardan, plastmassadan, shuningdek kombinirlangan qisirmalarni tayyorlashning klinik va laboratoriya bosqichlari. Estetik qisirmalarni plombalar bilan taqgoshlash.

4-mavzu. Vinirlarni tayyorlash xususiyatlari, ishlab chiqarish bosqichlari. Ishlatiladigan xomashyolar.

5-mavzu. Turli xil qisirmalarni ishlab chiqarishda mumkin bo'lgan xatolar va asoralar. Ularni bartaraf etish yo'llari.

6-mavzu. Tish toj qismidagi nuqsonni sun'iy qoplamalar bilan davolashga bo'lgan ko'rsatmalar. Sun'iy qoplama turlari. Sun'iy qoplamalarga bo'lgan klinik talablar. Sun'iy qoplamalar tayorlashning umumiy klinik-laboratoriya bosqichlari.

7-mavzu. Metalldan ezib tayyorlanadigan qoplamalarga bo'lgan ko'rsatma va qarshiko'rsatmalar. Metalldan ezib tayyorlash (shampovka usulda) usuli bilan tayyorlangan sun'iy qoplama uchun tishni to'g'ri charxlash mezonlari.

8-mavzu. Ezib tayyorlangan qoplamalarning klinik-laborator bosqichlari. Qoplamalarni ezib tayyorlash (tashki, aralash shampovka) turlari.

9-mavzu. Qoplamalarni og'izda charxlangan tabiiy tishlarga o'lichab ko'rish. To'g'ri tayyorlangan qoplamalarga bo'lgan talablar. Metall qoplamalarni oqartirish va oxirgi ishlovi. Qoplamalarni pardozlash sifatini baholash.

10-mavzu. Yaxlit quyma qoplamalarni tayyorlashning klinik-laborator bosqichlari. Yaxlit quyma qoplamalar uchun tishlarni

charxlash. Munnimetalga almashtirish.

11-mavzu. Chinni, dioksid-sirkon, metall-keramika va metall-plastmassa uchun charxlashning o'ziga xos tomonlari. Zinapoya shakillari, uning milka nisbatan joylashishi. Kombiniirlangan goplamalar uchun zinapoya shakillantirish. Estetik goplamalar uchun rang tanlash xususiyatlari.

12-mavzu. Qoliplarni olishning o'ziga hos tomonlari. Milk burmasining morfologiyasi, «milk chuntagi» tushunchasi. Milk burmasini «ochish» usullari, shakillangan zinapoyani ochirish. Ikki kavlati qolipni olish usullari.

13-mavzu. Chinni goplamalar uchun tishlarni charxlash. Chinni kavlatlarini surish koidalari. Press-keramikadan goplamani tayyorlashning laborator bosqichlarining xususiyatlari. Dioksid-sirkon, plastmassa goplamalari tayyorlashning klinik-laborator bosqichlari.

14-mavzu. Metall-chinni, metallplastmassa va dioksid sirkon-keramika goplamalarni tayyorlashning klinik-laboratoriya bosqichlari.

15-mavzu. Teleskopik, ekvatorial va boshka konstruktsion goplamalarni tayyorlashni o'ziga xos tomonlari. Metall va boshqa turdagi goplamalarni sementga qotirish va bemorga beriladigan nasixat. Goplamalarni tayyorlash klinik-laborator bosqichlarida yo'l qo'yilishi mumkin bo'lgan xato va kamchiliklar xamda ulardan kelib chiqadigan asoralar.

6-semestr.

1-mavzu. Tish toj qismi butunlay yukotilganda ogiz bushligining klinikasi, protezlash turlari. Ildizga bo'lgan talablar. O'zakli konstruksiyalar tasnifi. Cho'g'iri o'zakli konstruksiyalar bilan tiklash. Kopeykin bo'yicha o'zakli tishlarni bir va ikki ildizli parallel kanallarga tayyorlanishining usuli. O'zakli tishning konstruksiyasini tayyorlanishining bevosita va bilvosita usuli. Noparallel kanalli ko'p ildizli tishlarga o'zakli konstruksiyalarini tayyorlanishining usullari: Bekmetov buyicha o'zakli tish, «qistirmaning ichida o'zakli qistirma», «asosiy yo'naltiruvchi kanal bilan o'zakli tish» va boshqalar. Standart o'zaklarning turi. Noparallel kanalli ko'p ildizli tishlarga standart anker o'zaklar temasi va kompozitlar yordamida chugirli o'zak konstruksiyalarini tayyorlashning bevosita usuli.

2-mavzu. Tish qatorlarining qisman nugsosini tasnifiati va uning klinik holati. Tish qatorini mustaqil ishlaydigan tishlar guruhiga bo'linishi. Funktsional va nofunktsional tishlar guruhlari paydo bo'lishi. Parodontning funksional yuklanishi. Tish qatorlarining deformatsiyasi. Estetik normalarni, gapirish va chayrov funksiyalarini buzilishi.

Tishlarning yuqotilishi bilan bog'liq chakka-pastki jag' bo'g'imining o'zgarilishi. Og'iz bo'shlig'i tishlarining qisman nugsosini protezlashga mahsus tayyorlash (terapevtik, xirurgik, ortopedik, ortodontik). Okklyuzion yuzani alveolaro balandlikni ko'tarish hisobiga tekislash. Okklyuzion yuzani tishlarni katalatish hisobiga tekislash. Tish qatorlarining deformatsiyasidagi okklyuzion buzilishlarini to'g'rilash usullari.

3-mavzu. Ko'priksimon protezlarni tayyorlash uchun tayanch tishlarni tanlash. Ko'priksimon protezlar bilan davolash davrida tayanch tishlar sonini aniqlashning klinik-teoretikxisoboti (Tamoyil). Odontoparodontogramma. Kavsharlangan ko'priksimon protezlarni tayyorlanishining klinik-laborator bosqichlari. Ko'priksimon protezlarning tanasining turlari va ularning qo'llanilishining o'ziga hos tomonlari. Markaziy okklyuziyani aniqlash. Tishlarning qisman nugsosining 1-3 guruhlarida markaziy okklyuziyani aniqlash va qolgan tishlarning markaziy okklyuziyasining turli moslamalarida shifokorning taktikasi.

4-mavzu. Kombiniirlangan modellarni tayyorlash. Tishlarning qisman nugsosini quyma ko'priksimon protezlar bilan ortopedik davolash. Parallelometriya tushunchasi. Quyma ko'priksimon protezlarni tayyorlashning klinik-laborator bosqichlari. ombiniirlangan ko'priksimon protezlarni (metall-chinni, metall-plastmassa, dioksid-sirkon-chinni) tayyorlanishining klinik-laborator bosqichlari. Chinni massasini metall karkasga bosqichma-bosqich surtish. Plastmassani metall karkasga bosish. Qoplovchi hom ashyoning rangini tanlash. Press-keramik, dioksid-sirkon va kompozit ko'priksimon protezlarga ko'rsatmalar, klinik-laborator bosqichlarining o'ziga xos xususiyatlari. YAkuniy laborator bosqich rangni tug'irish, glazurlash, ishlov berish va mahkamlash. Ko'priksimon protezlarni sementga qotirish.

5-mavzu. Implantatsiya turlari. Echlilmaydigan protezlarni qotirish uchun ichki suyak implantatlarni qo'llanilishi. Implantant turlari, tasnifiati, tarkibiy qismlari. Dental implantatlarda tayyanib turadigan ko'priksimon protezlarning klinik-laborator bosqichlarining o'ziga xos xususiyatlari. Dental implantatlardan qolip olish usullari.

Ko'priksimon protezlarni topshtirish. Ko'priksimon protezlarni yasashda uchraydigan hato (texnik, klinik) va asoralar, ularni bartaraf etish. Okklyuzion munosabatlarni korreksiyalash. Profilaktika uslublari.

	<p>3.2.2. Amaliy mashg'ulotlarni tashkil etish bo'yicha umumiy ko'rsatma va tavsiyalar:</p> <p>Fan bo'yicha mashg'ulotlar 50% nazariy (ma'ruza va amaliy mashg'ulot) va 50% amaliy qism (o'quv klinik amaliyot)dan iborat bo'lgan holda o'tkaziladi. Amaliy mashg'ulotning nazariy va amaliy qismini o'zaro bog'liq holda o'tkaziladi.</p> <p>Amaliy mashg'ulotlar multimedia qurilmalari bilan jihozlangan auditoriyada bir akademik guruhga bir o'qituvchi tomonidan o'tkaziladi.</p> <p>Amaliy mashg'ulotlarni o'tkazishda quyidagi didaktik tamoyillarga amal qilinadi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Amaliy mashg'ulotlarni maqsadini aniq belgilab olish; - O'qituvchining innovatsion pedagogik faoliyati bo'yicha bilimlarni chuqurlashtirish imkoniyatlariga talabalarda qiziqish uyg'otish; - Talabada natijani mustaqil ravishda qo'llaga kiritish imkoniyatini ta'minlash; - Talabani nazariy-metodik jihatdan tayyorlash va h.k. <p>3.2.3. Fanni o'qitish davomida egallanadigan amaliy ko'nikmalar va kompetensiyalar:</p> <p>Fan davomida egallanadigan amaliy ko'nikmalar ro'yxati:</p> <p>Olimmaydigan tishlar bilan protezlash moduli bo'yicha o'quv klinik amaliyotini o'tish davrida talabalar quyidagi amaliy ko'nikmalarni o'zlashtirishlari ko'zda tutilgan.</p> <p>5-semestr</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Qistirmani mumdan modelda shakllantirish, 2. Sun'iy qoplamalarni ogiz bushligida tekshirib kurish, 3. Cho'g'iri o'zakni mumdan modelda shakllantirish, 4. Modellarni okklyudatorga jipslash. <p>6-semestr</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Uch nuqtaviy kontakti bor tish qatorlarining qisman nugsionlardamarkaziy okklyuziyani aniklash, 2. Silikon xomashyolardan bir qadamli qolip olish, 3. Silikon xomashyolardan ikki qadamli qolip olish. <p>Fan davomida egallanadigan kompetensiyalar (nomi, kod) ro'yxati:</p> <p>UK 1¹. Abstrakt fikr yuritish, xodisalarni tahlil va sintez qilish qobiliyatiga ega bo'lish;</p> <p>UK2. Dunyogarashni shakllantirish uchun falsafiy</p>
--	--

	<p>bilimlarningasoslaridan foydalanish qobiliyati;</p> <p>UK 3. Nostandart vaziyatlarda harakat qilish qobiliyati, qabul qilingan qarorlar uchun ijtimoiy va ahloqiy javobgarlikni olishga tayyorlik;</p> <p>UK 4. O'z-o'zini rivojlantirishga, anglashga, o'qishga, ijodiy salohiyatdanfoydalanishga tayyorlik</p> <p>UK 5. Favqulodddagi vaziyatlarda birinchi tibbiy yordam texnikasini, himoya usullarini qo'llashga tayyorlik;</p> <p>UK 6. Favquloddda vaziyatlarda birinchi tibbiy yordam texnikasini, himoya usullarini qo'llashga tayyorlik;</p> <p>UKK 1². Kasbiy faoliyatining standart vazifalarini axborot, bibliografik manbalar, biotibbiyot terminologiyasi, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari va axborot xavfsizligining asosiy talablarini hisobga olgan holda hal qilishga tayyorlik;</p> <p>UKK 9. I - V cinf sinf karioz bo'shliqlarini fantomlarda charxlash;</p> <p>UKK 42. Ildiz kanalini kengaytirishda qo'llanuvchi qo'l asboblarnifarfqlash;</p> <p>UKK 120. Shtamplangan qoplamani tayyorlash; UKK 121. Quyma qoplamani tayyorlash;</p> <p>UKK 124. Bemorda okklyuziogramma usulini o'tkazish; UKK 125. Ikki qavali qolip olish usuli;</p> <p>UKK 128. Quyma cho'g'iri o'zak konstruksiyasini bevosita usul bilan tayyorlash;</p> <p>UKK 129. Sun'iy qoplamaning qo'yib tekshirish usuli; UKK 130. Ko'priksimon protezni sinchini o'lash; UKK 133. Ezib tayyorlangan qoplamaning tayyorlash;</p> <p>UKK 134. Quyma ko'priksimon protezni muamli kompozitsiyasini tayyorlash; UKK 135. Quyma o'zak kompozitsiyasini mumdan tayyorlash;</p> <p>UKK 137. Stomatologiyada noin'eksion og'riqsizlantirish; UKK 138. Applikatsion og'riqsizlantirish o'tkazish.</p> <p>Fan davomida o'quv klinik amaliyotini tashkil etish bo'yicha umumiy ko'rsatma va tavsiyalar:</p> <p>Talabalarning o'quv klinik amaliyoti Ortopediya bo'limlarida o'tkaziladi. Amaliy mashg'ulotda amaliy ko'nikmalarga o'rgatish jarayoni batafsil reglasihtiriladi va bir necha bosqichni o'z ichiga oladi:</p>
--	--

1. Birinchi bosqich – mashg'ulotning maqsadi va vazifalaridan kelib chiqqan holda o'rganilayotgan amaliy ko'nikmani o'rganish motivatsion asosi aniqlanadi, uning nazariy jihatlarini muhokama qilinadi. Amaliy ko'nikmalarni amalga oshirish uchun kerakli asbob anjomlar ishlatish mexanizmini, ishlatish qoidalarini bilan talabalar tanishtiriladi. Birinchi bosqichni amalga oshirish uchun kafedrada barcha asbob anjomlar mavjud va ishchi holatda bo'lishi lozim.

2. Ikkinchi bosqich – amaliy ko'nikmani namoyish qilib berish va ko'p marta mashq qilish. Bu bosqichni amalga oshirish uchun amaliy ko'nikmalarni qadamma-qadam algoritmi pedagog tomonidan va videofilmlar orqali namoyish etiladi, algoritim asosida bosqichma-bosqich to'g'ri bajarishga alohida e'tibor qaratiladi. Talaba amaliy ko'nikmani mustaqil, biroq pedagog nazorati ostida mul'iyatlar, trenajyorlar, fantomlar va manekenlarda, talabalar o'zaro bir-birida ko'p marta mashq qilib o'rganadilar. Boshida barcha bosqichlarini alohida, so'ng umumlashtirgan holda to'liq va to'g'ri bajara olgandan so'ng bemorda qo'llashga ruxsat beriladi (imitation trening).

Ikkinchi bosqichni amalga oshirish uchun kafedra tomonidan ishlab chiqilgan amaliy ko'nikmalar qadamma qadam algoritmi va videofilmi, o'quv-uslubiy qo'llanmasi, bajarish sxemasi yoki texnikasi va h.k., baholash mezonlari ishlab chiqilgan bo'lishi lozim. Mul'iyatlar, trenajyorlar, fantomlar va manekenlar, imitatorlar, asbob anjomlar bo'lishi lozim va kerakli shart sharoitlar (maksimal darajada ish sharoitiga yaqin modelashirilgan) yaratilishi lozim. Bu bosqichda pedagog nazorat qiladi va kerak bo'lganda talabalar ishida xatoliklarni to'g'irlaydi. Bu jarayonda talaba harakatlari videotsvirlga olinib o'ziga namoyish etilishi, tanqidiy muhokama qilinishi mumkin. Talaba, uning xatosi nimada ekanligini, o'qituvchiga va boshqa talabalarga tushuntirib beradi va so'ngira muolajani takrorlaydi. Interfaollik shunda namoyon bo'ladi, bunda boshqa talabalar ekspert sifatida chiqishda va o'qitilayotgan talabaning amaliy ko'nikmani to'g'ri o'zlashtirganligini baholashda ishtirok etadilar. Amaliy ko'nikma avtomatizm darasigacha etkazilishi maqsadga muvofiq.

3. Uchinchi bosqich - o'rganilgan bilim va amaliy ko'nikmani bemor (fantom, volonter) da qo'llash. Bu bosqichda talaba o'zlashtirilgan bilim va amaliy ko'nikmani turli hil klinik holatlarda (shu jumladan shoshilinch holatlarda) qo'llashga, olingan natijalarni tahlil qilishga va shu ma'lumotlar asosida harakat taktikasini belgilashga pedagog nazoratida o'rgatiladi.

Uchinchi bosqichni amalga oshirish uchun kafedra tomonidan ishlab chiqilgan o'quv, uslubiy qo'llanmalar, fotosuratlar, vaziyatli masalalar va testlar to'plami, keyslar, klinik protokollar, diagnostika va davolash

standartlari, o'rgatuvchi kasallik tarixlari va ambulator kartalar va x.q. To'rtinchi bosqich – xulosa. Bu bosqichda pedagog talaba tomonidan olingan bilim va egallagan ko'nikmani bemorlar (fantom, volonter)da, turli hil vaziyatlarda, faoliyat jarayonida to'g'ri va to'liq qo'llay olishga ishonch hosil qilishi kerak va shunda amaliy ko'nikma o'zlashtirildi deb hisoblanadi.

Mashg'ulot so'ngida o'qituvchi har bir talabaning amaliy ko'nikmani o'zlashtirganligini tasdiqlaydi. Talaba amaliy ko'nikmani o'zlashtira olmagan vaziyatlarda, mashg'ulotdan tashqari vaqtda mustaqil o'zlashtirishavsiya etiladi va pedagogga qayta topshiradi. Talaba barcha amaliy ko'nikmalarni o'zlashtirgan holda modulli o'zlashtirgan hisoblanadi.

Amaliy ko'nikmalarni shifokor-pedagog nazoratida son va sifat jixatdan bajariladi va kundalik (amaliy ko'nikma)daftlarida aks etadi. Amaliy ko'nikmalar assistent-talaba, talaba-fantom, talaba-volontyor, talaba-bemor uslubida avtomatizm darajasiga etkazish lozim.

4. Mustaqil ta'lim va mustaqil ishlar, tashkil etish bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar

4.1. Tavsiya etilayotgan mustaqil ishlarining mavzular ro'yxati:

5-semestr

1. Retraksiya turlari. Retraksion iplar.
2. Zinapoya turlari va xosil kilish uslublari.
3. Sun'iy goplarni CAD-CAM tizimida tayyorlash.
4. Standart o'zakli konstruksiyalar.
5. Turli tish konstruksiyalarni qo'iradigan sementlar turlari.
6. Qistima tayyorlash uchun qo'llanadigan hom ashyolar.
7. Qistimalarning tayyorlashda uchraydigan xato va kamchiliklar turi va o'larining bartaraf etish usullari.
8. Vintlar. Ko'rsatmalar. Tayrlashning klinik-laborator bosqichlari.

6-semestr

1. Tishlarning qisman nuqsonida og'iz bo'shlig'ini protezlashga masustayyorlash.
2. Tishlarning yo'qotilishi bilan bog'liq chakka-pastiki jag' bo'g'iminingo'zgarishi. Asoratlarni oldini olish.
3. Kombiniirlangan ko'priksimon protezlarni asosini (karkasini) yasashuchun ishlatiladigan xom-ashyolar.
4. Adgeziv ko'priksimon protezlar. Kompoziti ko'priksimon protezlar.
5. Dental implantatlar turlari. Implantatsiya qay ko'rsatma vaqarshiko'rsatmalar.

4.2. Tavsifiya etilayotgan mustaqil ishlarning shakllari:

Olimaydigan tishlar bilan protezlash moduli bo'yicha mustaqil ish auditoriya va auditoriyadan tashqari o'tkaziladi. Talaba mustaqil ishini tashkil etishda quyidagi shakllardan foydalaniladi:

- auditoriya mashg'ulotlaridan tashqari trenajer, mul'yaj va simulyasion zallari/makazlarida tasdiqlangan amaliy ko'nikmalarni pedagog nazoratida son va sifat jihatidan bajarish va amaliy ko'nikmalarni o'zlashtirish daftarlari aks ettirish.
- tibbiyot OTM klinikalari va klinik o'quv bazalarida auditoriyadan tashqari tashkilashirilgan klinik navbatchilikda, tasdiqlangan amaliy ko'nikmalarni navbatchi shifokor-pedagog nazoratida son va sifat jihatidan bajarish va navbatchilik daftarlari aks ettirish;
- birlamchi bo'g'in tibbiy muassasalarida aholini profilaktik ko'rik, bemorlarni dispanserlash, patronajlarda qatnashish;
- bemorlar kursiyasida davolovchi yoki navbatchi shifokor bilan nazorat qilishda ishtirok etish;
- ayrim nazariy mavzularni o'quv adabiyotlari yordamida mustaqil o'zlashtirish;
- berilgan mavzular bo'yicha axborot (referat, prezentatsiya) tayyorlash;
- nazariy bilimlarni amaliyotda qo'llash;
- modulning bo'limlari yoki mavzulari ustida maxsus yoki ilmiy adabiyotlar (monografiyalari, maqolalar) bo'yicha ishlash va ma'ruzalar qilish;
- ilmiy maqola, anjumaniga ma'ruza tezislari tayyorlash;
- Shuningdek, talabaning mustaqil ish bo'yicha:
  - auditoriya mashg'ulotlaridan tashqari, trenajer, mul'yaj va simulyasion zallari/makazlarida tasdiqlangan amaliy ko'nikmalarni pedagog nazoratida son va sifat jihatidan bajarish va amaliy ko'nikmalarni o'zlashtirish daftarlari aks ettirish;
  - aholi orasida sanitar ogartuv ishlarni suhbat va ma'ruzalarni o'tkazish.
- moduli faol o'zlashtirishda talabalarni olimpiada, tanlovlar, ko'rgazma, anjumanlar va boshqa tadbirlarda ishtirok etishi hisoblanadi;
- avtomatlashtirilgan o'rgatuvchi va nazorat qiluvchi tizimlar bilan ishlash;
- loyihalashtirish dasturlari, organayzerlardan mustaqil ish jarayonidagi qo'llash va h.k.
- prezentatsiya va videoroliklar tayyorlash hamda mustaqil ish jarayonidagi qo'llash va h.k.

4.3. Mustaqil ta'lim va mustaqil ishlarni tashkil etish bo'yicha umumiy ko'rsatma va tavsiyalar:

Mustaqil ishini bajarish uchun talabaga axborot manbasi sifatida darslik va o'quv qo'llanmalar, metodik qo'llanma va ko'rsatmalar, ma'lumotlar to'plami va banki, ilmiy va ommaviy davriy nashrlar, Internet tarmog'idagi tegishli ma'lumotlar, berilgan mavzu bo'yicha avval bajarilgan ishlar banki va boshqalar xizmat qiladi.

Talaba mustaqil ishini vazifalari quyidagilardan iborat: yangi bilimlarni mustaqil tarzda puxta o'zlashtirish ko'nikmalariga ega bo'lish;

- kerakli ma'lumotlarni izlab topishning qulay usullari vavositalarini aniqlash;
- axborot manbalarini va manzillaridan samarali foydalanish;
- an'anaviy o'quv va ilmiy adabiyotlar va ma'lumotlar banki bilan ishlash;
- Internet tarmog'idan maqsadli foydalanish;
- berilgan topshiriqning ratsional echimini belgilash;
- ma'lumotlar bazasini tahlil etish;
- ish natijalarini ekspertizaga tayyorlash va ekspert xulosasi asosida qayta ishlash;

asosida qayta ishlash;

- topshiriqlarni bajarishda tizimli va ijodiy yondashish;
- muammolarni mustaqil hal qilish ko'nikmalariga ega bo'lish;
- ishlab chiqilgan echim, loyiha yoki g'oyani asoslash va mutaxassislar jamoasida himoya qilish.

Kurs ishi (loyihasi) ko'rsatma va tavsiyalar

Fan bo'yicha kurs ishi namunaviy o'quv rejasida ko'zda tutilmagan.

O'qitish natijalari:

Fanni yakunlaganda talaba biladi:

1. Tishlarning toj qismini butunlay yukotilganda tiklaydigan tish turini;
2. Tishlarning toj qismini butunlay yukotilganda tiklaydigan tish protezlarning turini;
3. Tish qatorlarining nuqsonini tiklaydigan tish protezlarning turini;
4. Dental implantatlarda protezlarning o'ziga xos tomonlarini;
5. Olimaydigan tish protezlarni klinik-laborator bosqichlarini.

Fanni yakunlaganda talaba bajara oladi:

5-semestr yakunida:

- retraksiyon ipni milik egatiga kiritish; alginat xomashyodan qolip olish;
- qolip olish uchun ishlatilgan asboblardan to'g'ri foydalanish;
- silikon xomashyolardan bir va ikki qavatli qolip olish;
- turli xil zinapoyalar charxlash;
- qisirmalar va sun'iy goplamalarni sementga fiksatsiyalash

6-semestr yakunida:

- modelda o'zaki tishlarni mumdan yasash;
- uch nuqtaviy kontakti bor tish qatorlarining nuqsonlarda markaziy okklyuziyani vatishlov balandligini aniqlash

5. Asosiy va qo'shimcha o'quv adabiyotlar hamda axborot manbalari

5.1. Asosiy adabiyotlar

1. Akbarov A.N., Xabibov N.L., Arslanov O.U., Usmonov F.K., Ziyadullaeva N.S. Olinmaydigan tishlar bilan protezlash, Darslik. Toshkent, 2018 y.
2. Akbarov A.N., Xabibov N.L., Arslanov O.U., Usmonov F.K., Ziyadullaeva N.S. Protezirovaniye nes'emnymi zubnymi protezami, Uchebnik. Toshkent. 2018 g.
3. Irsaliev X.I., Raxmonov X.SH., Xabibov N.L., Safarov M.T., Raxmatullayev F.T. Ortopedik stomatologiya propedevitikasi, Darslik. Toshkent. 2006 y.
4. Irsaliev X.I., Nigmatov R.N., Xabibov N.L. Ortopedik stomatologiya, Darslik. Toshkent. 2011 y.

5.2. Qo'shimcha adabiyotlar

1. Paraskovich V.L. Dentshaya implantologiya, Uchebnoe posobie. Kazan. 2006 g.
2. Herbert Shillingburg. Fundamentals of Fixed Prosthodontics. USA. 2012 u.
3. Abolmasov N.G., Abolmasov N.N., Bychkov V.A., Al-Xakim A. Ortopedicheskaya stomatologiya, Uchebnik. Moskva. 2011 g.
4. Gyurel G. Keramicheskie viniry. Moskva. Azbuka stomatologa, 2007 g.
5. Julev E.N. Klinika, diagnostika i ortopedicheskoe lechenie zabolevaniy parodontia. Uchebnoe posobie. N. Novgorod. 2003 g.
6. Iordaniashvili A.K. Klinicheskaya ortopedicheskaya stomatologiya, Uchebnik. Moskva. 2007 g.
7. Lebedenko I.Y.U., Erigeva V.V., Markova B.P. Rukovodstvo k prakticheskim zanyatiyam po ortopedicheskoy stomatologii. Moskva. 2007 g.
8. Lebedenko I.Y.U., Ibragimov T.I., Ryaxovskiy A.N. Funktsionalnye i apparatnye metody issledovaniya v ortopedicheskoy stomatologii. Uchebnoe posobie. Moskva. 2003 g.
9. Lebedenko I.Y.U., Kalamkarova S.X. Ortopedicheskaya stomatologiya: algoritmy diagnostiki i lecheniya, Uchebnoe posobie. Moskva. 2008 g.

10. Abduraxmanov A.I., Kurbanov O.R. Materialy i texnologii v ortopedicheskoy stomatologii. Uchebnoe posobie. Moskva. 2008 g.
11. Arstarxov I. V.. Ortopedicheskaya stomatologiya, Uchebnik. Moskva. 2006 g.
12. Julev E.N., Kuryakina N.V., Mitin N.E.. Ortopedicheskaya stomatologiya. Fantomny kurs. Moskva. 2011 g.
13. Kalamkarov X.A. Izbrannye lektsii po ortopedicheskoy stomatologii. Moskva. 2007 g.
14. Ibragimov T.I. Lektsii po ortopedicheskoy stomatologii. Moskva. 2010g.
15. Kopeykin V.N., Mirgazitov M.Z.. Ortopedicheskaya stomatologiya, Uchebnik. Moskva. 2001 g.
16. Trezubov V.N. i dr. Ortopedicheskaya stomatologiya, Uchebnik Moskva. 2010g.
17. Trezubov V.N. i dr. Ortopedicheskaya stomatologiya. Prikladnoe materialovedenie, Uchebnik. Moskva. 2014 g.
18. Trezubov V.N., Il'etbakov A.S., Mishnev L.M. Ortopedicheskaya stomatologiya. Propedevitika i osnovy chasnogo kursa, Uchebnik. Moskva. 2014 g.

5.3. Internet saytlari

1. <http://www.ziyonet.uz>
2. <http://www.edu.uz>
3. <http://www.pedagog.uz>
4. <http://www.tdsi.uz>
5. <http://www.lex.uz>
6. <http://www.dental.md>
7. <http://www.stomatolog.ru>
8. <http://www.newdent.ru>
9. <http://www.dentist.ru>
10. <http://www.dentoday.ru>

Modul dasturi Qoraqalpog'iston tibbiyot institutida ishlab chiqilgan va
tastiqlangan. Institut Kengashi bayonnomasi № 1 18
2024 yil «08»

Modul dasturi bo'yicha masullar:

Satullaev M.J.

QTI Stomatologiya kafedrasi assistenti

Taqrizchilar:

Ichki taqrizchi:

Kurbanazarov M K

Qoraqalpog'iston Tibbiyot
Institut Otorinolaringologiya,
Ofthalmologiya, Onkologiya ham
Medicinaliq radiologiya
kafedrasi mudiri phd.

Tashqi taqrizchi:

Amakulova G

Qoraqalpog'iston Respublikasi bolalar
stomatologiya poliklinikasi bo'lim
boshlig'i